

دهه ذی الحجّه و بیعت عقبه: هنگامی که شرفِ زمان با شرفِ نصرت یکجا شد و بزرگ‌ترین دولت تاریخ اسلام متولد گردید!

(ترجمه)

الحمد لله رب العالمین، و الصلاة والسلام علی سیدنا محمد خاتم الأنبیاء و المرسلین، و علی آله و صحبه و من سار علی نهجه إلی یوم الدین!

از بزرگ‌ترین موسم‌های ایمان که هر سال بر مسلمانان می‌گذرد، موسم دهه ذی الحجّه است؛ همان روزهایی که الله سبحانه و تعالی در کتاب خویش آن‌ها را بزرگ داشته، به آن‌ها سوگند یاد کرده و جایگاه‌شان را برتر از سایر روزهای دنیا قرار داده است؛ تا آن‌جا که رسول الله صلی الله علیه و سلم گواهی داده‌اند که این روزها، بهترین روزهای عمل صالح اند.

اما این روزهای مبارک تنها موسم عبادت‌های فردی نبودند، بلکه با رخدادهای بزرگی نیز گره خورده‌اند که مسیر تاریخ اسلام را تغییر دادند. از مهم‌ترین آن‌ها، بیعت اول و دوم عقبه بود؛ همان بیعت‌هایی که اساس حقیقی برپایی دولت اسلام در مدینه منوره را تشکیل دادند.

تأمل در پیوند میان دهه ذی الحجّه و بیعت عقبه، دروازه‌ای بزرگی را برای مسلمانان می‌گشاید تا معنای نصرت، کار برای اسلام، بنای امت و راهی را که رسول الله صلی الله علیه و سلم برای برپایی جامعه و دولت اسلامی پیمودند، بهتر درک کنند.

فضیلت دهه ذی الحجّه در قرآن کریم: الله سبحانه و تعالی به این روزها سوگند یاد کرده و می‌فرماید:

﴿وَالْفَجْرِ (۱) وَلَيَالٍ عَشْرٍ﴾ [الفجر: 1-2]

ترجمه: سوگند به سپیده‌دم و سوگند به شب‌های ده‌گانه (اول ذی الحجّه).

جمهور مفسرین بر این باور اند که مقصود از «لیالی عشر»، همان ده شب اول ذی الحجّه است؛ از جمله: عبدالله بن عباس، ابن کثیر، طبری و قرطبی.

ابن کثیر رحمه الله می‌گوید: «مراد از آن، دهه اول ذی الحجّه است... و هنگامی که الله سبحانه و تعالی به چیزی سوگند یاد می‌کند، این نشانه عظمت و رفعت مقام آن است.»

پس چگونه خواهد بود حال روزهایی که الله سبحانه و تعالی به آن‌ها قسم یاد کرده و آن‌ها را بهترین روزهای دنیا قرار داده است؟ همچنین الله سبحانه و تعالی می‌فرماید:

﴿وَيَذَكِّرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ﴾ [الحج: 28]

ترجمه: و تا نام الله را در روزهای معینی یاد کنند.

عبدالله بن عباس رضی الله عنهما گفته است: «الأيام المعلومات: أيام العشر»؛ یعنی: روزهای معین، همان روزهای ده‌گانه اول ذی الحجّه اند. در تفسیر طبری نیز همین معنا آمده است.

فضیلت دهه ذی الحجّه در سنت نبوی: از رسول الله صلی الله علیه و سلم ثابت است که فرمودند:

«مَا مِنْ أَيَّامٍ الْعَمَلُ الصَّالِحُ فِيهَا أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ الْأَيَّامِ» (رواه البخاری)

ترجمه: هیچ روزی نیست که عمل صالح در آن نزد الله (سبحانه و تعالی) محبوب‌تر از این روزها باشد.

و در روایت دیگری آمده است:

«مَا مِنْ أَيَّامٍ أَعْظَمَ عِنْدَ اللَّهِ وَلَا أَحَبَّ إِلَيْهِ الْعَمَلُ فِيهِنَّ مِنْ هَذِهِ الْأَيَّامِ الْعَشْرِ» (رواه احمد)

ترجمه: هیچ روزی نزد الله (سبحانه و تعالی) بزرگتر و هیچ عملی در روزهایی محبوبتر از عمل در این ده روز نیست.

در این روزها، عبادت‌های بزرگی چون حج، تکبیر، ذکر، روزه و قربانی جمع می‌شوند تا آنجا که ابن حجر عسقلانی رحمه الله گفته است: «سبب برتری دهه ذی الحجّه، جمع شدن مادران عبادت‌ها در آن است».

بیعت عقبه... لحظه‌ای که تاریخ را تغییر داد: در موسم حج و در شب‌های ذی الحجّه، بزرگ‌ترین نقطه تحول در تاریخ دعوت اسلامی رقم خورد.

بیعت اول عقبه: در سال دوازدهم بعثت، دوازده مرد از اوس و خزرج نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم آمدند و با ایشان بر اسلام، اطاعت و ترک گناهان بیعت کردند. این بیعت، بیعت ایمان و آغاز گسترش اسلام در یثرب بود. پس رسول الله صلی الله علیه وسلم مصعب بن عمیر رضی الله عنه را همراه آنان فرستادند تا اسلام را به مردم بیاموزد؛ و اسلام وارد خانه‌های مدینه گردید.

بیعت دوم عقبه: در سال بعد، و باز هم در موسم حج، بیعت بزرگتر رخ داد؛ هنگامی که هفتادوسه مرد و دو زن نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم حاضر شدند و با ایشان بر نصرت، حمایت، سمع و طاعت و دفاع از ایشان همان‌گونه که از خانواده‌های خویش دفاع می‌کنند، بیعت نمودند. در همین جا اسلام از مرحله استضعاف وارد مرحله برپایی دولت شد. رسول الله صلی الله علیه وسلم به آنان فرمودند:

«أَبَايِعُكُمْ عَلَىٰ أَنْ تَمْنَعُونِي مِمَّا تَمْنَعُونَ مِنْهُ لِسَاءِكُمْ وَأَبْنَاءِكُمْ»

ترجمه: با شما بیعت می‌کنم بر این‌که از من همان‌گونه دفاع کنید که از زنان و فرزندان خویش دفاع می‌کنید.

این بیعت، تنها یک نشست گذرا نبود؛ بلکه پیمان تأسیس، میثاق نصرت و اعلان تولد امت سیاسی اسلام بود. از همین جا هجرت آغاز شد و سپس دولت اسلام در مدینه منوره برپا گردید.

چرا انصار بزرگ بودند؟ زیرا آنان تنها به ایمان قلبی بسنده نکردند؛ بلکه دین را نصرت دادند، مسؤولیت‌ها را بر دوش گرفتند، با تمام عرب مقابله کردند و حمایت و قدرت خویش را در اختیار دعوت قرار دادند. الله سبحانه و تعالی در ستایش آنان می‌فرماید:

﴿وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ﴾ [الحشر: 9]

ترجمه: و کسانی که پیش از آنان (مهاجرین) در سرزمین مدینه جای آماده و زمینه ایمان را مهیا ساختند، کسانی را که به سوی آنان هجرت کردند دوست می‌دارند.

انصار فهمیده بودند که اسلام تنها مجموعه‌ای از عبادت‌های فردی نیست؛ بلکه رسالت، نظام، جامعه و دولت است.

اجتماع شرف زمان با شرف عمل: از بزرگ‌ترین معانی‌ای که مسلمان در برابر آن توقف می‌کند، این است که بیعت عقبه در موسمی رخ داد که الله سبحانه و تعالی آن را بزرگ داشته و در روزهایی صورت گرفت که بهترین روزهای دنیا اند.

پس شرف زمان، با شرف نصرت، با شرف صحابه‌بودن و با شرف اقامه دین یک‌جا شد و نتیجه آن، برپایی بزرگ‌ترین دولتی بود که تاریخ به خود دیده است. از همین رو، دهه ذی الحجّه تنها روزهای ذکر و روزه نیست؛ بلکه یادآوری عملی معانی بزرگی چون فداکاری، نصرت، حمل دعوت، کار جمعی و برپایی اسلام در متن زندگی است.

امروز امت اسلامی با تفرقه، استبداد، سلطه سیاسی و اقتصادی، وابستگی به غرب، ضایع شدن مقدسات و تجزیه امت روبه‌رو است. چه اندازه وضعیت مسلمانان امروز، شبیه وضعیت مسلمانان در مکه پیش از هجرت است؛ استضعاف، شکنجه، سلطه قدرت‌های کفر و نبود سلطانی که امت را یکجا سازد.

اما سیرت نبوی به مسلمانان می‌آموزد که تغییر، نه از راه هرج‌ومرج و واکنش‌های احساساتی، بلکه از راه آگاهی، دعوت، صبر، ساختن امت از نگاه فکری و سیاسی و سپس طلب نصرت از اهل قوت و اهل قدرت تحقق می‌یابد؛ همان‌گونه که رسول الله صلی الله علیه وسلم چنین کردند تا آن‌که الله سبحانه و تعالی انصار را برای ایشان آماده ساخت.

مسئولیت و تکلیف اهل قوت و اهل نصرت: انصار نمونه اهل نصرت بودند و امروز نیز امت به مخلصان، علمای راستین، اهل تأثیر و صاحبان قوت و قدرت نیاز دارد تا در برپایی حق، تحقق عدالت و رفع ظلم از امت، یاور اسلام باشند. الله سبحانه و تعالی می‌فرماید:

﴿وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ [الحج: 40]

ترجمه: و الله (سبحانه و تعالی) حتماً کسانی را یاری می‌کند که دین او را یاری کنند؛ بی‌گمان الله نیرومند و شکست‌ناپذیر است.

پس نصرت تنها شعار و سخن نیست؛ بلکه موقف، فداکاری و تحمل مسئولیت است.

بشارت رسول الله صلی الله علیه وسلم به امت: از رسول الله صلی الله علیه وسلم ثابت است که فرمودند:

«ثم تكون خلافة على منهاج النبوة» (مسند احمد)

ترجمه: سپس (بعد از این همه حکومت‌ها) خلافتی بر منهج نبوت برپا خواهد شد.

این بشارت، امید را در دل امت زنده نگه می‌دارد؛ این‌که آینده از آن این دین است، هرچند فتنه‌ها شدت گیرد و نیروهای ظلم بزرگ شوند. اما تحقق این وعده، وابسته به استقامت، عمل و حرکت بر منهج صحیح رسول الله صلی الله علیه وسلم در تغییر است.

خاتمه: دهه ذی‌الحجه روزهای گذرا در حافظه مسلمانان نیست؛ بلکه مدرسه‌ای بزرگ از ایمان و تاریخ است که امت را به فضیلت طاعت، عظمت نصرت، معنای فداکاری و چگونگی بنای نخستین دولت اسلامی یادآوری می‌کند.

در همین روزهای مبارک بود که انصار بیعت کردند، دعوت نصرت یافت، مسیر برپایی دولت آغاز شد و چهره تاریخ تغییر کرد. امروز، امت اسلامی بیش از هر زمان دیگر نیازمند زنده کردن روح عقبه است؛ روح نصرت، روح کار برای اسلام، روح وحدت و روح تحمل مسئولیت تا عزت به امت بازگردد و اسلام بار دیگر همان‌گونه که الله سبحانه و تعالی اراده کرده است، رهبری زندگی را به دست گیرد.

بی‌گمان، بزرگ‌ترین راه‌حل شرعی برای بحران‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و عقیدتی که امت اسلامی و بشریت از آن رنج می‌برند، بازگشت مسلمانان به تطبیق کامل شریعت الله سبحانه و تعالی و کار برای برپایی کیان واحد و جامع امت اسلامی است؛ کیانی که دین را اقامه کند و پیام اسلام را با عدالت، رحمت و هدایت به جهان برساند.

﴿هُدَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا بِهِ وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ [ابراهيم: 52]

ترجمه: این پیامی (آشکارا) است برای همه مردم، تا به وسیله آن هشدار داده شوند و بدانند که او تنها معبود یگانه است و تا خردمندان پند گیرند.

نویسنده: عبدالسلام البدری

مترجم: محمد مزمل